VERANTWOORDINGSONDERZOEK

Ministerie van Algemene Zaken (III)

Rapport bij het Jaarverslag 2023

2024

Algemene Rekenkamer

Vooraf

De Algemene Rekenkamer doet ieder jaar onderzoek naar de verantwoording die ministers in hun jaarverslagen afleggen over hun bestedingen, hun bedrijfsvoering en hun beleid. Dit noemen we het verantwoordingsonderzoek. Onze centrale vragen in het jaarlijkse verantwoordingsonderzoek zijn:

- Is het geld in het afgelopen jaar ontvangen, besteed en verantwoord volgens de regels?
- Waren de zaken op het departement goed geregeld?
- Heeft het beleid de gewenste resultaten opgeleverd?

Op basis van deze vragen beschrijven wij per begrotingshoofdstuk of de verantwoordelijke ministers hun zaken op orde hebben. Zoals onze wettelijke taak voorschrijft, geven wij daarbij ook oordelen over de financiële informatie en de kwaliteit van de bedrijfsvoering. Pas nadat de Staten-Generaal de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer bij de rijksrekening en de rijkssaldibalans hebben ontvangen, kunnen zij per begrotingshoofdstuk decharge verlenen aan de verantwoordelijke minister. Bijlage 2 bevat een uitgebreidere toelichting op ons verantwoordingsonderzoek.

Dit rapport heeft betrekking op het *Jaarverslag 2023* van het Ministerie van Algemene Zaken. De andere rapporten van het verantwoordingsonderzoek 2023 vindt u op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek-2023. Hier vindt u ook ons rapport *Staat van de rijksverantwoording 2023*. Hierin nemen wij de verklaring van goedkeuring van de rijksrekening op. Ook vindt u hierin een overkoepelende beschouwing over het verantwoordingsonderzoek 2023.

Inhoud

1. Onze conclusies | 4

2. Feiten en cijfers | 5

3. Financiële informatie | 8

3.1 Oordeel over de financiële verantwoordingsinformatie op totaalniveau | 9

3.2 Oordeel over de financiële verantwoordingsinformatie op artikelniveau | 11

4. Bedrijfsvoering | 12

4.1 Ontwikkelingen in de bedrijfsvoering | 12

4.2 Oordeel over de bedrijfsvoering | 15

4.3 Belangrijke risico's en aandachtspunten in de bedrijfsvoering | 15

4.4 Totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie | 16

5. Beleidsresultaten | 18

5.1 Totstandkoming beleidsinformatie | 18

6. Reactie minister | 19

6.1 Reactie minister van Algemene Zaken | 19

Bijlagen | 21

Bijlage 1 Overzicht fouten en onzekerheden Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2023 | 21

Bijlage 2 Over het verantwoordingsonderzoek | 23

Bijlage 3 Begrippenlijst | 27

Bijlage 4 Eindnoten | 32

1. Onze conclusies

Het Ministerie van Algemene Zaken (AZ) is een klein ministerie dat vaak met gevoelige informatie te maken heeft en hierdoor risico's loopt. Een aantal onderdelen van het IT-beheer van het ministerie is nog niet op orde. Wij vragen de minister van Algemene Zaken om dit op te lossen.

Verbeteringen in IT-beheer

Het IT-beheer van het Ministerie van Algemene Zaken is verder verbeterd, maar nog niet op orde. Daarom blijft dit een aandachtspunt. Wij zien dat een aantal onderdelen van het IT-beheer niet goed loopt. Het risico hiervan is dat medewerkers (onbewust) fouten kunnen maken en er misbruik kan plaatsvinden. Het is beter om vooraf deze risico's zoveel mogelijk te voorkomen. Achteraf is vastgesteld dat er in 2023 geen sprake van misbruik was.

Programma AZ-Next vordert, 2024 wordt een belangrijk jaar

Het Ministerie van Algemene Zaken is in 2019 gestart met het IT-programma AZ-Next. Doel van dit programma is: digitale dienstverlening verbeteren, IT-systemen toekomstbestendig maken en een modulaire opbouw van de ICT-infrastructuur realiseren. In 2023 is het Ministerie van Algemene Zaken verdergegaan met de implementatie van AZ-Next. Er zijn enkele vertragingen opgetreden, maar deze vertragingen hebben geen effect op de einddatum van het programma. De verwachting is dat het programma eind 2024/begin 2025 afgerond is. 2024 wordt een belangrijk jaar. In 2024 moet namelijk blijken of de ontwikkelde systemen werken in de praktijk. De overdracht van de programmaorganisatie naar de beheerorganisatie moet in 2024 verder plaats gaan vinden.

De totale projectuitgaven van AZ-Next zullen niet binnen het oorspronkelijk beschikbare projectbudget van € 27,3 miljoen blijven. Het ministerie verwacht een overschrijding van ongeveer € 8 miljoen.

Samenvattend financieel oordeel bij het Jaarverslag 2023 van het Ministerie van Algemene Zaken

De financiële verantwoordingsinformatie in het *Jaarverslag 2023* van het Ministerie van Algemene Zaken voldoet op totaalniveau aan de daaraan te stellen eisen, zoals opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de Rijksbegrotingsvoorschriften.

Verder in het rapport

- Hoofdstuk 2 Feiten en cijfers
- Hoofdstuk 3 Financiële informatie
- Hoofdstuk 4 Bedrijfsvoering
- Hoofdstuk 5 Beleidsresultaten
- Hoofdstuk 6 Reactie minister

2. Feiten en cijfers

Het begrotingshoofdstuk III bestaat uit 3 begrotingen met een eigen beheerverantwoordelijkheid. Het gaat om:

- het Ministerie van Algemene Zaken (IIIA);
- het Kabinet van de Koning (IIIB);
- de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (IIIC).

Het Ministerie van Algemene Zaken heeft afspraken gemaakt met het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) over de dienstverlening door het ministerie op het gebied van bedrijfsvoering. Het gaat om ICT, financiële administratie en personeelszaken. De afspraken gaan ook over de planning-en-controlcyclus.

Het Ministerie van Algemene Zaken verzorgt ook het beheer van de begroting van de Koning (I). De uitgaven van het Kabinet van de Koning en de uitgaven van de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD) voor communicatie over het Koninklijk Huis worden doorbelast aan de begroting van de Koning, zie hiervoor begrotingshoofdstuk I, artikel 3.

Het Ministerie van Algemene Zaken heeft in 2023 € 87 miljoen uitgegeven. Dit is 0,03% van de totale rijksuitgaven over 2023. Daarnaast is het verplichtingen aangegaan voor € 86 miljoen. De ontvangsten bedroegen € 6 miljoen. De aantallen fte's zijn gebaseerd op gegevens van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De Algemene Rekenkamer heeft deze gegevens niet gecontroleerd.

Tabel 1 *Ministerie van Algemene Zaken (III) in miljoenen € en aantallen fte's*

	2021	2022	2023
Verplichtingen	84	78	86
Uitgaven	78	78	87
Ontvangsten	4	6	6
Fte's	432	453	498

Onder het Ministerie van Algemene Zaken (IIIA) valt een agentschap dat een baten-lastenstelsel hanteert: de Dienst Publiek en Communicatie. De belangrijkste taak van dit agentschap is het verzorgen van de overheidscommunicatie van de rijksdienst. De baten bedroegen in 2023 € 161 miljoen, de lasten € 161 miljoen. De baten zijn afkomstig van het Ministerie van Algemene Zaken, andere ministeries en derden.

Het Kabinet van de Koning (IIIB) heeft in 2023 € 3 miljoen uitgegeven, is voor hetzelfde bedrag verplichtingen aangegaan en had € 3 miljoen aan ontvangsten. Bij de CTIVD (IIIC) waren de uitgaven en verplichtingen € 3 miljoen.

Tabel 2 *Het Kabinet van de Koning (IIIB) in miljoenen €*

	2021	2022	2023
Verplichtingen	3	3	3
Uitgaven	3	3	3
Ontvangsten	3	3	3

Tabel 3 *De CTIVD (IIIC) in miljoenen €*

	2021	2022	2023
Verplichtingen	2	2	3
Uitgaven	2	2	3
Ontvangsten	0,001	0,002	0,003

Figuur 1 *Uitgaven Ministerie van Algemene Zaken in 2023*

Van de begroting van Algemene Zaken gaat het meeste geld naar apparaatsuitgaven

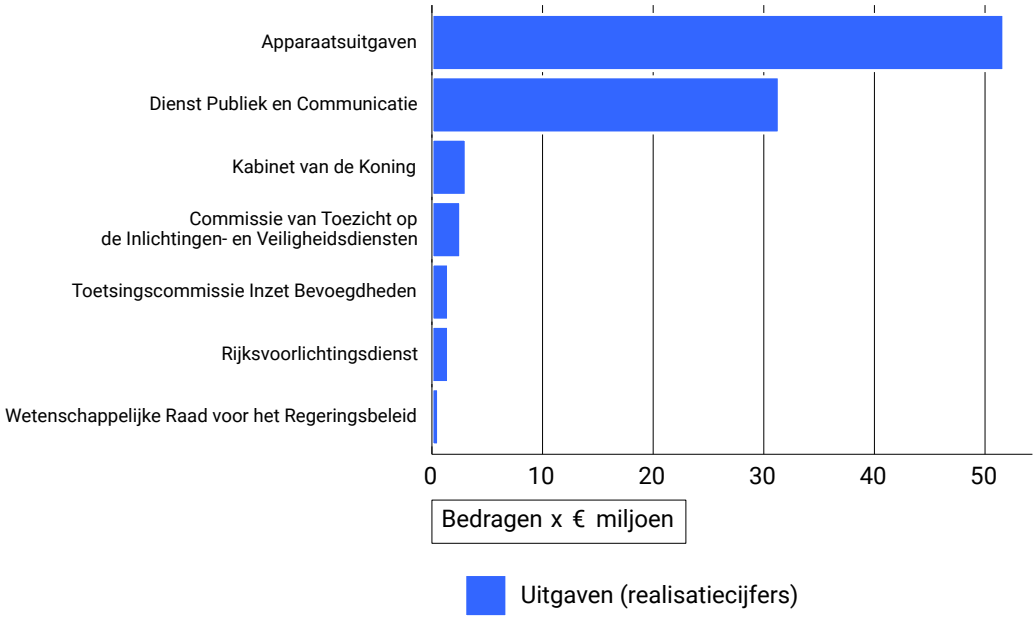

De indeling van de financiële instrumenten is gebaseerd op gegevens van het Ministerie van Financiën. De Algemene Rekenkamer heeft deze gegevens niet gecontroleerd.

3. Financiële informatie

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van ons onderzoek naar de financiële verantwoordingsinformatie in het *Jaarverslag 2023* van het Ministerie van Algemene Zaken.

We geven oordelen over zowel de rechtmatigheid als de betrouwbaarheid en ordelijkheid van de financiële verantwoordingsinformatie.
Een financiële transactie, zoals een uitgave, is *rechtmatig* als deze voldoet aan relevante Nederlandse en Europese regelgeving. Voldoet een transactie niet aan deze regelgeving, dan is dit een fout in de rechtmatigheid. Als niet is vast te stellen of een transactie voldoet aan de regelgeving, spreken we van een onzekerheid in de rechtmatigheid.

Financiële verantwoordingsinformatie in het jaarverslag is *betrouwbaar* als deze overeenkomt met de werkelijke financiële standen en transacties, zoals verplichtingen, uitgaven en ontvangsten. *Ordelijk* wil zeggen dat de informatie op een beheerste manier tot stand is gekomen.

We geven hieronder ons samenvattend financieel oordeel bij het *Jaarverslag 2023*.
Dat oordeel is gebaseerd op de onderliggende oordelen op totaalniveau (in § 3.1) en op artikelniveau (in § 3.2). We sluiten hiermee aan op het budgetrecht van het parlement.

Samenvattend financieel oordeel bij het Jaarverslag 2023 van het Ministerie van Algemene Zaken

De financiële verantwoordingsinformatie in het *Jaarverslag 2023* van het Ministerie van Algemene Zaken voldoet op totaalniveau aan de daaraan te stellen eisen, zoals opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de Rijksbegrotingsvoorschriften.

3.1 Oordeel over de financiële verantwoordings-informatie op totaalniveau

In deze paragraaf geven wij ons oordeel over de financiële verantwoordingsinformatie op totaalniveau.

De financiële verantwoordingsinformatie in het *Jaarverslag 2023* van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten:

- is op totaalniveau rechtmatig;
- is op totaalniveau betrouwbaar en ordelijk, en voldoet aan de regels voor het inrichten van de jaarverslagen.

Wij geven dit oordeel onder het voorbehoud dat de Staten-Generaal goed-keuring zullen verlenen aan de slotverschillen waarin alle geraamde uitgaven, verplichtingen en ontvangsten uit de begroting van het Ministerie van Algemene Zaken (IIIA), het Kabinet van de Koning (IIIB) en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (IIIC) in overeenstemming zijn gebracht met de uiteindelijk gerealiseerde bedragen.

We kijken naar de volgende geldstromen en financiële standen:

- verplichtingen;
- uitgaven en ontvangsten;
- saldibalans;
- afgerekende voorschotten;
- samenvattende verantwoordingsstaat baten-lastenagentschappen.

Voor elk van deze bedragen hanteren we een tolerantiegrens op totaalniveau. Als het bedrag aan fouten en onzekerheden binnen een geldstroom of van een financiële stand boven de tolerantiegrens komt, spreken we van een overschrijding. De volgende figuur

maakt duidelijk bij welke geldstromen en financiële standen de tolerantiegrens wel of niet is overschreden (rood respectievelijk groen bolletje). Gedetailleerde informatie over de geconstateerde fouten en onzekerheden in de verplichtingen en in de uitgaven en ontvangsten staat in bijlage 1.

Op totaalniveau

Voorbehoud slotverschillen – nog door de Staten-Generaal goed te keuren budgetten

Voor de slotverschillen geldt dat het parlement deze achteraf goedkeurt. Dit betekent dat de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten die hieronder vallen zijn betrokken in ons oordeel onder voorbehoud dat het parlement de slotwet aanneemt die bij het jaarverslag hoort.

Het bedrag aan uitgaven dat in het *Jaarverslag 2023* van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten is opgenomen omvat € 0,3 miljoen aan overschrijdingen op het begrotingsartikel 1 van het Ministerie van Algemene Zaken.
Keuren de Staten-Generaal de daarmee samenhangende slotverschillen niet goed, dan moeten wij onze oordelen over de financiële verantwoordings-informatie mogelijk herzien.

3.2 Oordeel over de financiële verantwoordings-informatie op artikelniveau

In deze paragraaf geven wij ons oordeel over de financiële verantwoordingsinformatie op artikelniveau.

De financiële verantwoordingsinformatie in het *Jaarverslag 2023* van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten:

- is op artikelniveau rechtmatig;
- is op artikelniveau betrouwbaar en ordelijk en voldoet aan de regels voor het inrichten van de jaarverslagen.

4. Bedrijfsvoering

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van ons onderzoek naar de bedrijfsvoering van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. We staan stil bij enkele belangrijke ontwikkelingen in de bedrijfsvoering van het ministerie (§ 4.1). Aansluitend geven we een oordeel over de door ons onderzochte onderdelen van de bedrijfsvoering (§ 4.2). In de daaropvolgende paragraaf bespreken we belangrijke risico's en aandachtspunten. We sluiten dit hoofdstuk af met de uitkomsten van ons onderzoek naar de totstandkoming van de informatie over de bedrijfsvoering die de minister van Algemene Zaken in het *Jaarverslag 2023* verstrekt (§ 4.4).

4.1 Ontwikkelingen in de bedrijfsvoering

4.1.1 Uitvoering AZ-Next loopt, 2024 belangrijk jaar

Het Ministerie van Algemene Zaken is in 2019 gestart met het IT-programma AZ-Next. Doel van dit programma is: digitale dienstverlening verbeteren, IT-systemen toekomstbestendig maken en een modulaire opbouw van de ICT-infrastructuur realiseren. In 2023 is het Ministerie van Algemene Zaken verdergegaan met de implementatie van AZ-Next.

Het programma bestaat uit 3 projecten: vervanging infrastructuur, vernieuwing werkplek en applicaties, en vernieuwing documentmanagementsysteem. Binnen deze 3 projecten zijn in 2023 diverse activiteiten uitgevoerd. Bij de 3 projecten zijn vertragingen opgetreden, waardoor projecten zijn verschoven, maar de einddatum van het programma blijft ongewijzigd. Een van de oorzaken voor de vertragingen is

volgens het Ministerie van Algemene Zaken het gebrek aan beschikbaar IT-personeel. Het Ministerie van Algemene Zaken is in het programma voor een belangrijk deel afhankelijk van externe inhuurmedewerkers en dat maakt het programma kwetsbaar.

Het programma AZ-Next moet eind 2024/begin 2025 afgerond zijn en de minister van Algemene Zaken denkt dat dit haalbaar is. Binnen het programma is enige ruimte om vertragingen op te vangen. Het Ministerie van Algemene Zaken heeft voor 2024 een planning voor elk van de onderdelen van AZ-Next en 2024 wordt een belangrijk jaar. In 2024 moet namelijk blijken of de ontwikkelde systemen werken in de praktijk. De overdracht van de programmaorganisatie naar de beheerorganisatie moet in 2024 verder plaats gaan vinden.

Het Ministerie van Algemene Zaken zou in 2023 voor AZ-Next € 5,6 miljoen uitgeven. De realisatie is in 2023 uitgekomen op € 6,2 miljoen. Het verschil wordt opgevangen doordat er ook meevallers binnen de begroting zijn. De totale projectuitgaven van AZ-Next blijven niet binnen het oorspronkelijk beschikbare projectbudget van € 27,4 miljoen. Het ministerie verwachtte eind 2022 dat de uitgaven uitkwamen op € 30,8 miljoen en per eind 2023 komen de verwachte uitgaven uit op € 35,7 miljoen. Van de totale overschrijding van € 8,3 miljoen kan € 2,9 miljoen worden toegeschreven aan prijs-bijstellingen en € 5,4 miljoen aan extra uitgaven. Financiële risico's van het programma liggen in een eventuele uitloop van het programma, prijsstijgingen en de uitrol van het hoog beveiligde netwerk.

4.1.2 Verhuizing Ministerie van Algemene Zaken weer uitgesteld

Wegens de renovatie van het Binnenhofcomplex verhuist het Ministerie van Algemene Zaken tijdelijk naar een andere locatie. In 2022 werd bekend dat deze tijdelijke locatie Bezuidenhoutseweg 73 wordt. De verhuisdatum van het ministerie is enkele malen verschoven. In de brief aan de Tweede Kamer van 12 maart 2024 heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) laten weten dat de tijdelijke huisvesting van het Ministerie van Algemene Zaken niet op 31 juli 2024 gereed zal zijn. De minister geeft aan dat er door het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) in nauwe samenwerking met alle betrokkenen mogelijke oplossingen worden uitgewerkt. De huidige vergunning op het gebied van onder andere de brandveiligheid van het deel van het Binnenhof waar het ministerie is gehuisvest, heeft een einddatum van 31 juli 2024.

Op de tijdelijke locatie aan de Bezuidenhoutseweg 73 zijn niet genoeg werkplekken voor de medewerkers van het Ministerie van Algemene Zaken. Hierdoor verhuist een deel van het ministerie naar een andere tijdelijke locatie. Welke locatie dat is, is nog niet bekend. Ook hier geldt dat deze verhuizing moet plaatsvinden voor 31 juli 2024. Op dit moment is niet duidelijk of deze datum gehaald zal worden.

Wij vragen de minister van Algemene Zaken om aandacht te besteden aan (kunst)-voorwerpen die op dit moment op het Binnenhof aanwezig zijn. Vanwege de verhuizing naar een tijdelijke locatie moet duidelijk worden over welke (kunst)voorwerpen het gaat en wat hiermee gaat gebeuren: achterlaten op het Binnenhof, tijdelijk onderbrengen in een depot of meenemen naar de tijdelijke huisvesting.

Naast het Ministerie van Algemene Zaken zijn ook de Eerste Kamer, Tweede Kamer en een deel van de Raad van State gevestigd op het Binnenhof. Deze organisaties zijn in de zomer van 2021 verhuisd.

De renovatie van het Binnenhof en de tijdelijke verhuizing van de gebruikers is een project dat sinds 2015 loopt. In maart 2024 gaf de minister van BZK in een Kamerbrief over de renovatie de verwachting dat er bij de Voorjaarsnota 2024 een fors beroep moet worden gedaan op disclaimers, zoals extra eisen voor duurzaamheid en veiligheid. Hierdoor is extra budget benodigd. Medio april 2024 heeft de minister van BZK aan de Tweede Kamer de 11de voortgangsrapportage van de renovatie van het Binnenhof aangeboden. In het kader van transparantie kondigt de minister van BZK aan dat er voor de renovatie nu gerekend wordt op een bedrag van circa € 2 miljard. De minister van BZK verwacht dat in 2025 ook een beroep op disclaimers noodzakelijk is. Waar het budget in 2015 € 475 miljoen betrof, gaat de actuele raming in de voortgangsrapportage uit van € 1,76 miljard[1]. In ons *Rapport bij het jaarverslag 2023 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties* gaan wij verder in op het budget voor de renovatie van het Binnenhof.

De kosten van de verhuizing en de tijdelijke huisvesting van het Ministerie van Algemene Zaken zijn voornamelijk in de begroting van het RVB opgenomen. Een klein deel komt voor rekening van het ministerie zelf. Financieel heeft het uitstellen van de verhuizing naar de nieuwe tijdelijke locatie geen gevolgen voor het Ministerie van Algemene Zaken. Door het uitstel worden de daarmee samenhangende kosten ook doorgeschoven. Vanwege de tweede tijdelijke locatie worden de huisvestingskosten wel hoger.

Eind 2028 is voorzien dat de eerste delen van de complexen van het Binnenhof opgeleverd kunnen worden aan de gebruikers. Medio 2025 volgt (volgens de minister van BZK) een belangrijk ijkmoment, waarop met meer zekerheid een exactere bandbreedte is af te geven waarbinnen de complexdelen opgeleverd zullen worden. Het uitgangspunt is dat het Ministerie van Algemene Zaken 5,5 jaar na vertrek terugkeert. Vertraging in terugverhuizing naar het Binnenhof heeft direct gevolgen voor de tijdelijke huisvesting van het Ministerie van Algemene Zaken. Het ministerie moet dan langer in de tijdelijke huisvesting blijven, wat gevolgen heeft voor de huidige en nieuwe contracten voor bijvoorbeeld de catering en beveiliging.

4.2 Oordeel over de bedrijfsvoering

In deze paragraaf geven wij ons oordeel over de bedrijfsvoering van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

De onderdelen van de bedrijfsvoering van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten die wij hebben onderzocht voldeden in 2023 aan de gestelde eisen.

4.3 Belangrijke risico's en aandachtspunten in de bedrijfsvoering

4.3.1 Aandachtspunt: IT-beheer verder verbeterd

De minister van Algemene Zaken heeft in 2023 het IT-beheer bij het ministerie verder verbeterd. Bij het Ministerie van Algemene Zaken is het aantal accounts met verregaande bevoegdheden verder verminderd en wordt toekenning van deze accounts steeds beter onderbouwd. Ook is op het ministerie een test uitgevoerd om de back-up terug te zetten. Het wachtwoord- en gebruikersbeheer is nog niet helemaal op orde, omdat nog niet alle maatregelen in werking zijn. Wij handhaven daarom het aandachtspunt.

Het wachtwoordbeheer bij het Ministerie van Algemene Zaken voldoet niet volledig aan de daaraan te stellen eisen. Daar staat tegenover dat bij het ministerie wel de maatregelen 2-factorauthenticatie en blokkering accounts na 5 foutieve inlogpogingen zijn ingevoerd om het risico te minimaliseren. Wij stelden vast dat bij enkele medewerkers die uit dienst waren, de administratorrechten nog niet zijn ingetrokken. Dit is inmiddels opgelost. Wij constateerden ook dat er geen periodieke controle op de accounts van gebruikers en beheerders is uitgevoerd. Hierdoor bestaat het risico dat een onjuist gebruik van bevoegdheden niet tijdig wordt ontdekt en onrechtmatige handelingen kunnen worden verricht. Overigens heeft de Auditdienst Rijk (ADR) achteraf vastgesteld dat er geen misbruik van bevoegdheden is gemaakt.

4.3.2 Beheer ICT-middelen op orde

Het Ministerie van Algemene Zaken heeft in 2022 en 2023 stappen gezet om beheer van ICT-middelen verder op orde te brengen. Het gaat om ICT-middelen die aan medewerkers zijn uitgegeven, zoals telefoons, tablets en laptops, en om ICT-middelen die op het ministerie staan, zoals printers, servers en desktops.

Beheer van ICT-middelen gaat enerzijds om een adequate registratie van deze middelen en anderzijds om vaststellen van de aanwezigheid van de middelen. Wij hebben in 2023 vastgesteld dat deze registratie daadwerkelijk bij de uitgifte plaatsvond en dat de aanwezigheid van ICT-middelen via de jaarlijkse inventarisatie is vastgesteld.
We sporen de minister van Algemene Zaken aan om blijvende aandacht te hebben voor het beheer van de ICT-middelen.

4.3.3 Inkoopbeheer bij Dienst Publiek en Communicatie

Dienst Publiek en Communicatie (DPC) is een Inkoop Uitvoeringscentrum (IUC) van de rijksoverheid met een specialisatie op het gebied van communicatie. DPC sluit raamcontracten af voor communicatiediensten, waarvan veel organisaties binnen het Rijk gebruik maken.

In 2023 heeft DPC de uitvoering van 2 Europese aanbestedingen voor grafische vormgeving en videoproducties uitbesteed aan een externe partij. Bij de controle van deze aanbestedingen is gebleken dat in de inkoopdossiers van deze 2 aanbestedingen wettelijk verplichte documenten ontbraken. Hierdoor was het niet mogelijk om de rechtmatigheid van deze Europese aanbestedingen vast te stellen. DPC heeft de documenten alsnog in een laat stadium opgeleverd. De ADR heeft deze stukken beoordeeld en de beide aanbestedingen alsnog als rechtmatig aangemerkt.

Daarnaast hebben het Ministerie van Algemene Zaken en DPC uitgaven verricht op grond van overbruggingsovereenkomsten, die niet rechtmatig zijn. Het Ministerie van Algemene Zaken en DPC moeten de omvang van de aangegane onrechtmatigheden bijhouden. Dat is niet gebeurd en daarom heeft de ADR de omvang van deze onrechtmatige uitgaven in kaart gebracht. Dat is voor het Ministerie van Algemene Zaken € 0,8 miljoen en voor DPC € 3,1 miljoen.

Wij vragen de minister van Algemene Zaken aandacht te besteden aan de volledigheid van de dossiers bij uitbestede aanbestedingstrajecten, alsook volledige en juiste registratie van de onrechtmatigheden bij lopende overbruggingsovereenkomsten.

4.4 Totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie

In deze paragraaf geven wij de uitkomsten van ons onderzoek naar de totstandkoming van de bedrijfsvoeringsinformatie.

Wij hebben onderzocht of bedrijfsvoeringsinformatie in het *Jaarverslag 2023* van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van

Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten betrouwbaar tot stand is gekomen. Uit dit onderzoek zijn geen bevindingen naar voren gekomen waaruit blijkt dat de totstandkoming niet betrouwbaar is.

Wij hebben ook onderzocht of de bedrijfsvoeringsinformatie in strijd is met de financiële verantwoordingsinformatie. Wij stellen vast dat de bedrijfsvoeringsinformatie niet in strijd is met de financiële verantwoordingsinformatie.

5. Beleidsresultaten

In dit hoofdstuk bespreken we de uitkomsten van ons onderzoek naar de totstandkoming van de beleidsinformatie in het *Jaarverslag 2023* van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

5.1 Totstandkoming beleidsinformatie

In deze paragraaf geven wij de uitkomsten van ons onderzoek naar de totstandkoming van de beleidsinformatie.

Wij hebben onderzocht of de beleidsinformatie in het *Jaarverslag 2023* van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten betrouwbaar tot stand is gekomen. Het gaat hier bijvoorbeeld om de informatie over de behandeltermijn van burgerbrieven en het aantal publicaties, lezingen en debatten van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Uit dit onderzoek zijn geen bevindingen naar voren gekomen waaruit blijkt dat de totstandkoming niet betrouwbaar is.

Wij hebben ook onderzocht of de beleidsinformatie in strijd is met de financiële verantwoordingsinformatie. Wij stellen vast dat de beleidsinformatie niet in strijd is met de financiële verantwoordingsinformatie.

6. Reactie minister

De minister van Algemene Zaken heeft op 24 april 2024 gereageerd op ons concept-rapport. Hieronder geven we zijn reactie weer. De reactie van de minister geeft ons geen aanleiding tot een nawoord.

6.1 Reactie minister van Algemene Zaken

De minister schrijft “Met belangstelling heb ik kennis genomen van uw conceptrapport bij het jaarverslag 2023 van het ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

Tot mijn genoegen constateert u dat de in het jaarverslag opgenomen financiële verantwoordingsinformatie op totaalniveau rechtmatig, betrouwbaar en ordelijk weergegeven is en voldoet aan de regels voor het inrichten van de jaarverslagen. Ook voldoen de door u onderzochte onderdelen van de bedrijfsvoering en beleids-informatie aan de gestelde eisen.

Met betrekking tot de bedrijfsvoering vraagt u wel mijn aandacht voor verdere verbeteringen op het gebied van IT-beheer, in het bijzonder het wachtwoord- en gebruikersbeheer. Terecht constateert u dat het ministerie van Algemene Zaken het IT-beheer heeft verbeterd in 2023. Het aantal accounts met verregaande bevoegdheid is verder verminderd en de procedure bij toekenning aangescherpt. Voorts heeft een back-up restoretest plaatsgevonden. We continueren de ingeslagen weg en ik hoop dat dit afdoende zal zijn om uw aandachtspunt volledig weg te werken.

Zoals u, samen met de Auditdienst Rijk, constateert is het beheer van ICT-middelen intussen op orde. Daarmee kan dit aandachtspunt van vorig jaar als afgedaan worden beschouwd, maar neem ik uw aansporing ter harte om blijvend aandacht te hebben voor het beheer.

Uw constatering dat het voor het AZ-next project een belangrijk jaar zal zijn, onderschrijf ik volledig.

Ten slotte vraagt u aandacht voor het inkoopbeheer bij de Dienst Publiek en Communicatie en daarbij in het bijzonder te letten op de volledigheid van de dossiers bij uitbestede aanbestedingstrajecten, alsook volledige en juiste registratie van de onrechtmatigheden bij lopende overbruggingsovereenkomsten. De benodigde maatregelen zijn hiervoor inmiddels in gang gezet.”

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht fouten en onzekerheden Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2023

Deze bijlage bevat een infographic met daarin de geconstateerde fouten en onzekerheden op totaalniveau en op artikelniveau. Op deze gegevens baseren wij ons oordeel over de verplichtingen en de uitgaven en ontvangsten in het *Jaarverslag 2023* van het Ministerie van Algemene Zaken.

Op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek-2023 staat een overzicht van alle gecontroleerde bedragen en fouten en onzekerheden die we aantroffen in:

- verplichtingen;
- uitgaven en ontvangsten;
- saldibalans;
- afgerekende voorschotten;
- baten-lastenagentschappen.

De infographic laat ons oordeel zien op 2 criteria: *rechtmatigheid* en *betrouwbaarheid en ordelijkheid*. De figuur heeft de volgende onderdelen:

- Bovenaan staat de weergave van de fouten en onzekerheden op het totaal van de verantwoordingsstaat.
- Daarna volgen de begrotingsartikelen waarin het hoogste percentage fouten en onzekerheden is geconstateerd. Begrotingsartikelen waarin wij geen fouten en

onzekerheden hebben geconstateerd, zijn niet in de infographic opgenomen. Naast het verantwoorde totaalbedrag per begroting staat het totaalbedrag per begrotingsartikel.

- De verticale oranje streep geeft de tolerantiegrens aan.
- De lichtblauwe balk illustreert de relatieve financiële omvang van het begrotingsartikel ten opzichte van het totaalbedrag per begroting.

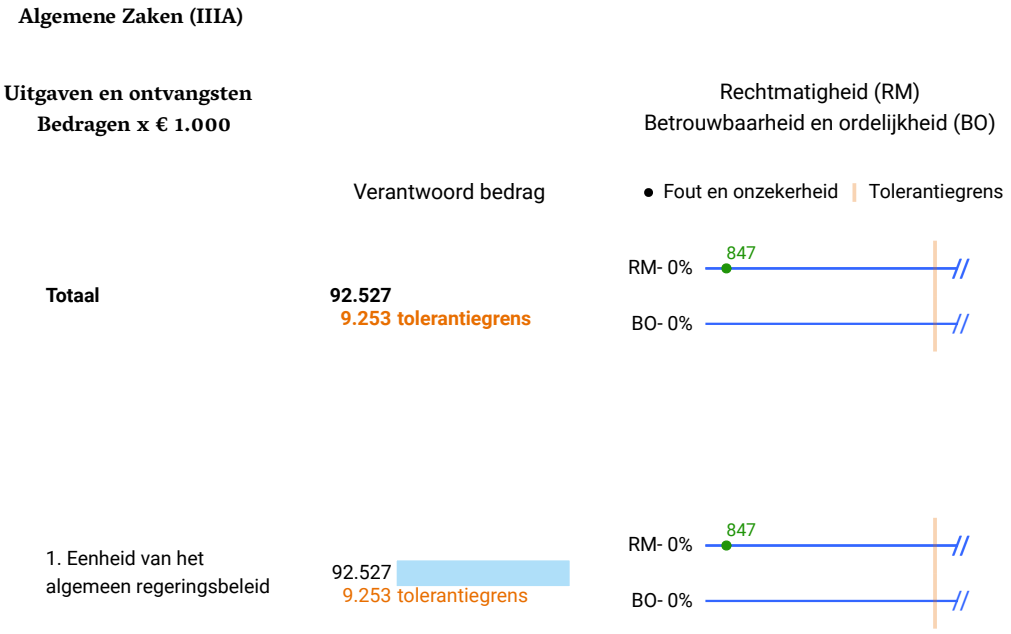

Bij het Kabinet van de Koning (IIIB) en de CTIVD (IIIC) hebben wij geen fouten en onzekerheden gevonden.

Bijlage 2 Over het verantwoordingsonderzoek

In ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek beoordelen wij de jaarverslagen die de ministers op Verantwoordingsdag aanbieden aan de Staten-Generaal. Wij onderzoeken ook per begrotingsjaar de bedrijfsvoering en beleidsresultaten van de ministeries. De resultaten van ons onderzoek leggen wij vast in een rapport per jaarverslag (artikel 7.14 CW 2016, 1e lid).

Wij voeren ons onderzoek uit op basis van de internationale principes en standaarden voor rekenkamers (International Standards of Supreme Audit Institutions, ISSAI's). Deze zijn onderdeel van het INTOSAI Framework of Professional Pronouncements (IFPP; zie https://www.issai.org). Bij het toepassen van de ISSAI's houden wij rekening met de comptabele regelgeving en de inrichting van het Nederlandse controlebestel waarin de Auditdienst Rijk (ADR) als intern controleur het jaarverslag certificeert. Voor haar oordeel maakt de Algemene Rekenkamer zoveel mogelijk gebruik van de resultaten van de werkzaamheden van de ADR volgens de Comptabiliteitswet 2016.

Deze bijlage beschrijft de manier waarop wij ons verantwoordingsonderzoek uitvoeren. Een uitgebreide methodologische verantwoording staat op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek-2023.

Financiële informatie

De financiële verantwoordingsinformatie die wij onderzoeken bestaat uit de rijksrekening en de rijkssaldibalans uit het Financieel Jaarverslag van het Rijk, en de jaarverslagen van de ministeries (artikel 7.12 CW 2016, 1e lid onder c). De minister van Financiën is verantwoordelijk voor het opmaken van het Financieel Jaarverslag van het Rijk (artikel 2.29 CW 2016, 3e lid). De minister is verantwoordelijk voor het opstellen van het jaarverslag (artikel 2.29 CW 2016, 2e lid). De inhoud van de jaarverslagen is uitgewerkt in de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften.

Wij onderzoeken of:

- de financiële verantwoordingsinformatie in de rijksrekening en de rijkssaldibalans aansluit op de financiële verantwoordingsinformatie in de verantwoordingsstaten en de saldibalansen in de jaarverslagen van de ministeries (artikel 3.8 CW 2016, 2e lid);
- de financiële verantwoordingsinformatie in de jaarverslagen van de ministeries aan de wettelijke eisen voldoet.

Op basis van ons onderzoek geven wij een verklaring van goedkeuring bij de rijksrekening en de rijkssaldibalans (artikel 7.14 CW 2016, 2e lid). Deze verklaring is een voorwaarde voor de Staten-Generaal om, aan de hand van het betreffende jaarverslag, goedkeuring te kunnen verlenen aan de minister voor het gevoerde financieel beheer (artikel 2.40 CW 2016, 2e lid).

De verklaring van goedkeuring nemen wij op in ons rapport *Staat van de rijksverantwoording 2023*. Hierin geven wij een beschouwing over het jaar dat is onderzocht. Onze financiële oordelen zijn bestuurlijke oordelen van het college van de Algemene Rekenkamer en geen controleverklaring zoals een accountant afgeeft. Wij kunnen bij onze verklaring een aantekening plaatsen als wij bezwaar hebben gemaakt tegen het financieel beheer, de materiële bedrijfsvoering of de verantwoording daarover en dat bezwaar handhaven (artikel 7.22 CW 2016, 6e lid).

De ADR controleert alle jaarverslagen van de ministeries, fondsen en overige begrotingshoofdstukken en geeft hierover afzonderlijke controleverklaringen af. Om het controlebestel zo doelmatig mogelijk in te richten en dubbele controlelasten te voorkomen, maken wij voor ons onderzoek naar de financiële informatie (financial audit) zoveel mogelijk gebruik van de controlewerkzaamheden van de ADR. Wij stellen vast of de controlewerkzaamheden van de ADR goed zijn uitgevoerd en of de bevindingen hebben geleid tot de juiste oordelen. Daartoe reviewen wij de controle door de ADR en voeren wij aanvullende eigen controles uit. Onze opdracht en de formulering van ons oordeel liggen vast in de Comptabiliteitswet.

De Algemene Rekenkamer geeft oordelen over de betrouwbaarheid, ordelijkheid en rechtmatigheid op totaalniveau en op artikelniveau. Belangrijke fouten en onzekerheden lichten wij toe als uitzondering bij ons oordeel. Een fout of onzekerheid kan om 2 redenen belangrijk zijn:

- op grond van de financiële omvang, als de fout of onzekerheid hoger is dan de tolerantiegrens;
- op grond van de aard van de fout, los van de financiële omvang.

Bedrijfsvoering

Wij onderzoeken per ministerie of:

- het begrotingsbeheer ordelijk en controleerbaar is (artikel 3.2 CW 2016);
- het financieel beheer doelmatig, rechtmatig, ordelijk en controleerbaar is (artikel 3.2 CW 2016);
- het verwerven, beheren en afstoten van materieel doelmatig, rechtmatig, ordelijk en controleerbaar is (artikel 3.4 CW 2016);

- de financiële administratie betrouwbaar en controleerbaar wordt ingericht en gevoerd (artikel 3.5 CW 2016);
- de overige onderdelen van de bedrijfsvoering, zoals informatiebeveiliging, IT-beheer, management control, sturing en toezicht, voldoen aan de daaraan te stellen eisen;
- de niet-financiële verantwoordingsinformatie in het jaarverslag over de bedrijfsvoering voldoet aan de norm van betrouwbare totstandkoming, en of deze niet strijdig is met de financiële verantwoordingsinformatie (artikel 3.9 CW 2016).

De eisen waaraan de bedrijfsvoering moet voldoen, zijn uitgewerkt in lagere regelgeving en/of opgenomen in beoordelingskaders die de Algemene Rekenkamer of andere organisaties hebben opgesteld. Waar dat van belang is, vermelden wij het normenkader dat wij hebben gehanteerd.

Wij onderzoeken niet ieder jaar alle onderdelen van de bedrijfsvoering. In plaats daarvan maken we een selectie op basis van risicoanalyse en periodiciteit. Als wij in ons onderzoek tekortkomingen constateren in de bedrijfsvoering, vermelden wij deze. Wij spreken dan van (ernstige) onvolkomenheden. In onze rapporten geven we niet alleen informatie over de onvolkomenheden, maar ook over belangrijke risico's en aandachtspunten.

Daarnaast vermelden we in onze rapporten de uitkomsten van ons onderzoek naar de totstandkoming van de bedrijfsvoeringsinformatie in het jaarverslag. We onderzoeken of deze informatie betrouwbaar tot stand is gekomen. Daarbij kijken we vooral naar het proces en minder naar de informatie zelf.

Verder geven wij in ons verantwoordingsonderzoek aan of de bedrijfsvoeringsinformatie al dan niet strijdig is met de financiële verantwoordingsinformatie. Op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek-2023 staat welke werkzaamheden wij hebben uitgevoerd voor ons onderzoek naar de totstandkoming van de bedrijfsvoeringsinformatie.

Beleidsresultaten

In ons onderzoek naar de beleidsresultaten gaat het vooral om de vraag of de burger waar voor zijn geld krijgt en of de ministers het parlement hierover voldoende informeren. Wij selecteren de beleidsterreinen voor onze onderzoeken op basis van risicoanalyse en maatschappelijke relevantie.

Wij onderzoeken of:

- het beleid doeltreffend en doelmatig is (artikel 7.16 CW 2016);
- de niet-financiële verantwoordingsinformatie in het jaarverslag over het beleid voldoet aan de norm van betrouwbare totstandkoming en of deze niet strijdig is met de financiële verantwoordingsinformatie (artikel 3.9 CW 2016).

Naast ons onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid, onderzoeken we of de beleidsinformatie in het jaarverslag betrouwbaar tot stand is gekomen. Daarbij kijken we vooral naar het proces en minder naar de informatie zelf. We hebben hiervoor deze onderdelen in het jaarverslag onderzocht:

- het niet-financiële deel van de toelichting bij de diverse begrotingsartikelen;
- de uiteenzetting over het gevoerde beleid (beleidsverslag);
- de verplichte bijlagen.

Verder geven wij in ons verantwoordingsonderzoek aan of de beleidsinformatie al dan niet in strijd is met de financiële verantwoordingsinformatie. Op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek-2023 staat welke werkzaamheden wij hebben uitgevoerd voor ons onderzoek naar de totstandkoming van de beleidsinformatie.

Bijlage 3 Begrippenlijst

apparaatsuitgaven
Dit zijn de uitgaven voor het personeel en materieel van een ministerie. Bijvoorbeeld de salarissen, de kosten van de huisvesting en het onderhoud daarvan, en de kosten voor ICT.

Auditdienst Rijk (ADR)
De Auditdienst Rijk is de interne auditor van het Rijk. De ADR controleert de jaarverslagen van de ministeries. De Algemene Rekenkamer beschouwt de ADR als een interne accountant, die zijn werk onafhankelijk doet. Wij maken in ons verantwoordingsonderzoek dan ook gebruik van de resultaten van de werkzaamheden van de ADR.

baten-lastenagentschap
Een onderdeel van een ministerie dat meer zelfstandigheid heeft dan andere onderdelen. Een baten-lastenagentschap voert een eigen administratie, los van de administratie van het ministerie. Maar de minister is wel verantwoordelijk voor de begroting en financiële verantwoording.

bedrijfsvoering
De bedrijfsvoering is de manier waarop alle bedrijfsprocessen van een ministerie zijn georganiseerd. Onder de bedrijfsvoering vallen ook alle maatregelen en procedures die er zijn om vast te stellen of het beleid van een minister volgens plan wordt uitgevoerd, en waar nodig bij te sturen.

bedrijfsvoeringsparagraaf
In de bedrijfsvoeringsparagraaf van het jaarverslag rapporteert de minister over:
- of het begrotingsgeld volgens de regels is uitgegeven (de rechtmatigheid);
- hoe de beleidsinformatie is opgesteld;
- het financieel beheer en materieelbeheer dat hij heeft gevoerd;
- misbruik en oneigenlijk gebruik, en risico's op fraude en corruptie;
- andere onderdelen van de bedrijfsvoering, zoals belangrijke ontwikkelingen en verbeteringen in de bedrijfsvoering.

beleidsinformatie
De beleidsinformatie in het jaarverslag is de informatie die de minister geeft over de resultaten van diens beleid, wat daarvoor is gedaan en hoeveel het kostte. We noemen beleidsinformatie ook wel niet-financiële informatie.

betrouwbaar
De cijfers in het jaarverslag zijn betrouwbaar als deze overeenkomen met de werkelijke financiële standen en transacties.

budgetrecht
Eén van de taken van de Staten-Generaal is het goedkeuren van de begroting van ieder ministerie. De Tweede en Eerste Kamer bepalen dus hoeveel geld een minister maximaal mag uitgeven en waaraan. Dit noemen we het budgetrecht van het parlement.

Comptabiliteitswet
De Comptabiliteitswet regelt de financiële gang van zaken binnen ministeries en tussen de ministers en het parlement. In de Comptabiliteitswet staat ook welke taken de Algemene Rekenkamer heeft.

decharge verlenen
Na Verantwoordingsdag keuren de Staten-Generaal de slotwetten goed. Daarmee verlenen ze decharge aan de ministers: die zijn dan niet meer verantwoordelijk voor het financieel beheer in het afgelopen jaar.

extracomptabel
Informatie die extracomptabel is, maakt geen onderdeel uit van de boekhouding of administratie.

financieel beheer
Het financieel beheer van een ministerie omvat alle beslissingen, handelingen en regels die zijn bedoeld om de financiële kanten van het beleid en de bedrijfsvoering te beheersen.

financiële verantwoordingsinformatie
De informatie in het jaarverslag over de financiële kanten van het beleid en de bedrijfsvoering.

fouten
We spreken van een fout als:
- de minister geld niet heeft uitgegeven of ontvangen volgens de wetten en regels die daarvoor gelden;
- in het jaarverslag niet juist of volledig is opgeschreven waar het geld vandaan komt of aan is uitgegeven.

fraude
Fraude is opzettelijke misleiding om onrechtmatig (financieel) voordeel te krijgen.

garantie
Het begrip garantie betekent dat de overheid ergens voor instaat. Een garantie is een voorwaardelijke financiële verplichting van de overheid aan een persoon of bedrijf. Als een bepaalde situatie of risico zich voordoet, is de overheid verplicht om te betalen.

informatiebeveiliging
Het proces van vaststellen van de vereiste beveiliging van informatiesystemen in termen van vertrouwelijkheid, beschikbaarheid en integriteit alsmede het treffen, onderhouden en controleren van een samenhangend pakket van bijbehorende maatregelen

ISSAI (International Standards of Supreme Audit Institutions)
Internationale principes en standaarden voor rekenkamers. Wij voeren ons onderzoek uit op basis van deze standaarden.

IT-beheer
De interne beheersing van de belangrijkste (financiële) systemen.

jaarverslag
In het jaarverslag legt een minister verantwoording af over het gevoerde beleid. Elk jaarverslag bevat een beleidsverslag, bedrijfsvoeringsparagraaf en jaarrekening.

materieelbeheer
Het onderhouden en in stand houden van roerende en onroerende zaken van een ministerie. Materieelbeheer vindt plaats vanaf het moment dat een zaak in beheer of in gebruik wordt genomen tot aan het moment dat een zaak wordt afgestoten.

misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O)
Iemand maakt misbruik van wet- en regelgeving als diegene informatie niet, niet op tijd of niet volledig doorgeeft en daardoor:
- geen of een te lage (verplichte) bijdrage aan de overheid betaalt;
- een (te hoge) uitkering van de overheid ontvangt.

Bij oneigenlijk gebruik handelt iemand wel volgens de regels van de wet, maar in strijd met de bedoeling ervan.

niet-financiële verantwoordingsinformatie
De informatie in het jaarverslag over de niet-financiële kanten van het beleid en de bedrijfsvoering.

onvolkomenheid
Als wij in ons onderzoek zien dat een bedrijfsvoeringsproces van een ministerie niet goed is ingericht of wordt uitgevoerd, noemen we dat een onvolkomenheid. Als het om veel geld gaat en/of het probleem op meer plekken bij een ministerie voorkomt, noemen we het een ernstige onvolkomenheid.

onzeker
Wij noemen financiële informatie 'onzeker' als wij niet kunnen vaststellen of verplichtingen, uitgaven of ontvangsten aan de regels voldoen of op de juiste manier in het jaarverslag staan.

ordelijk
De cijfers in het jaarverslag zijn ordelijk als de financiële informatie op een beheerste manier tot stand is gekomen.

prestatieverklaring
Een schriftelijk bewijs dat een product of dienst die op de factuur staat ook daadwerkelijk geleverd is.

rechtmatig
Een financiële transactie, zoals een uitgave, is rechtmatig als deze voldoet aan de wetten en regels die daarvoor gelden. Voldoet een transactie niet aan de regels, dan is dit een fout. Als we niet kunnen vaststellen of een transactie aan de regels voldoet, noemen we dat een onzekerheid.

Rijksbegrotingsvoorschriften
De minister van Financiën stelt elk jaar de Rijksbegrotingsvoorschriften op. Dit zijn de regels waaraan de begrotingen en jaarverslagen van het Rijk moeten voldoen.

saldibalans
De saldibalans is een overzicht van bedragen die aan het einde van het jaar nog openstaan. Bijvoorbeeld vorderingen, voorschotten, schulden en openstaande verplichtingen.

slotverschillen
De slotwet is de laatste wet in de begrotingscyclus. Met die wet worden de begrote uitgaven, verplichtingen en ontvangsten in overeenstemming gebracht met de uiteindelijke bedragen. De slotwet wordt tegelijk met het jaarverslag aangeboden aan de Tweede Kamer. Zie ook ‘decharge’.

suppletoire begroting
Als een wijziging van de begroting niet kan wachten tot de voorjaars- of najaarsnota, kan een minister een incidentele suppletoire begroting indienen. Pas nadat de Tweede en Eerste Kamer de gewijzigde begroting hebben goedgekeurd, kan een minister het geld uitgeven.

(overschrijding van de) tolerantiegrens
Wij gebruiken de tolerantiegrenzen om te bepalen welke fouten en onzekerheden er in de jaarverslagen zitten. Als een bedrag afwijkt binnen de tolerantiegrens, dan heeft dat geen gevolgen voor ons oordeel. Als de tolerantiegrens is overschreden, moet de minister dat rapporteren in de bedrijfsvoeringsparagraaf van het jaarverslag.

totstandkoming (van informatie)
Informatie moet afkomstig zijn uit goed bijgehouden dossiers, uit een betrouwbare administratie of uit betrouwbare bronnen van buiten de eigen organisatie.

verplichting
Een verplichting is een uitgave in de toekomst, waarvoor een minister een (juridische) verplichting is aangegaan.

voorschot
Een voorschot is een vooruitbetaling voor producten of diensten die nog geleverd moeten worden. Een voorschot kan ook een vooruitbetaling van een subsidie, bijdrage of lening zijn.

Bijlage 4 Eindnoten

1 Het volgende tekstdeel is aangepast nadat het conceptrapport is aangeboden aan de minister van Algemene Zaken voor bestuurlijk wederhoor. Het gaat hier om feitelijke verbeteringen van de tekst in het rapport. Redactionele aanpassingen vermelden we niet.

In het conceptrapport stond: “Op 12 maart 2024 heeft de minister van BZK in een Kamerbrief een stand van zaken over deze renovatie gegeven. Hierin geeft de minister de verwachting dat er een fors beroep moet worden gedaan op verschillende disclaimers, waardoor extra budget nodig is. Bij de start van de renovatie in 2015 was het budget € 475; bij de Voorjaarsnota 2023 was het budget gestegen naar € 843,6 miljoen. Bij de Voorjaarsnota 2024 is het budget bijgesteld naar meer dan € 1 miljard.”

Algemene Rekenkamer
Postbus 20015
2500 EA Den Haag
070 342 44 00
voorlichting@rekenkamer.nl
www.rekenkamer.nl

De tekst in dit document is
vastgesteld op 2 mei 2024.
Dit document is op 15 mei 2024
aangeboden aan de
Tweede Kamer.

Den Haag, mei 2024